

ELNÖKEINKTŐL BÚCSÚZUNK

Bónis Ferenc búcsúztatása

FOTÓ: KENDE LÚCA, FORRÁS: ZTL.HU

Bónis Ferenc elhunytának hírére mindannyian megdöbbenéssel fogadtuk. A megdöbbenést az elmúlás váratlansága s nem maga a halál ténye váltotta ki. Hiszen ahogyan az idős Kodály is idézte a zsolnárost, „mi esztendeinknek napjai hetven esztendő, vagy ha feljebb, nyolcvan esztendő”. Bónis tanár úr pedig már a „feljebb”-et is megtoldotta a nyolcvan esztendőnek majdnem tizedével. Ám mikor 2018 novemberében utolsó alkalommal találkozhattam vele, testi valóján kevés, a szellemin pedig egyáltalán nem láttam naptári életkorának

olyan nyomát, ami az egy évvel későbbi szomorú fordulatot előre jelezte volna. Nem látszott rajta semmiféle „nyomorúság és fáradság”, ami a zsolnárt szerint a hosszú élet nem éppen boldogító kísérője. Ellenkezőleg: ritka jókedv sugárzott belőle. Volt oka öröme, büszkeségre neki, azon alkalom ünnepelt hőségnek: három frissen megjelent Kodály-kötetét mutattuk be a Kodály Archivumban, közel 3000 nagyalakú oldal terjedelemben. A bemutatás után Bónis tanár úr szokatlan könnyedséggel, majdnem pajkosan célzott az ünnepeléshez elmaradhatatlanul hozzátartozó gyöngyöző nedűre, s midőn az intézményben uralkodó szigorú prohibicionizmusra rácaffolva a hűtőszekrény mélyéről előkerült egy pókhálós palack, a köszöntés után poharát finomat megkocogtatva utánaöltést kért, és szerényen annyit mondott: elégedett lesz, ha egy év múlva nem három, hanem csak egyetlen új kötetének bemutatójára gyűlünk össze.

Semmi sem bizonytalanabb, mint a halálnak órája: egy év múltán itt állunk, és gyászoló gyülekezésként álljuk körül Bónis Ferenc hamvait. Ha el is készült az utolsó év utolsó könyve, amit szívből remélek, bemutatóját nélküle kell majd megtartanunk.

Bizonyosra veszem, hogy ha készült utolsó könyv, a korábbiakhoz hasonlóan az is felfedezői napló lesz. Mert Bónis Ferenc zenetörténelmi életművének leginkább irigylésre méltó és legnehezebben utánozható tulajdonsága a képesség és készség volt a múlt dokumentumainak felfedezésére és tudományos értelemben közhasznúvá tételére. Felfedezéseinek jó része nem a szerencsén alapult, hanem azon, amit közhelyesen józan paraszti észnek szokás nevezni. Tudta, hogy a legszenzációsabb felfedezésekre a legbanálisabb helyeken és körülmények között van a legnagyobb esély. Például könyvtárakban. Két esetet idézek. Az egyik Erkel

saját kezű *Bánk bán* elemzése. Mindenki, aki korábban Erkelrel foglalkozott, élhetett a gyanúperrel, hogy az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárában lehetnek Erkel-kéziratok, de Bónisra várt a tett, meglátogattani a gyűjteményt, s az *Analecta* céduláit végig nyalazni az E-betűnél. Így „fedezte fel” az analízist, amelyből Erkel opera-esztétikájának alapvonásai rekonstruálhatók. A másik esetnek az életmű utolsó nagy vállalkozását, a Kodály és az Universal Edition közötti levelezés kiadását köszönhetjük: a levelezés eddig ismeretlen izgalmas hányadát Bónis a bécsi Stadtbibliothek-ban találta meg, azért éppen ő, mert neki jutott eszébe megnézni, vajon az évtizedek múlása nem szabadított-e föl valami fontos anyagot, ami addig zárva volt.

Utóbbi felfedezésben megnyilatkozik Bónis Ferenc, a felfedező másik eminens tulajdonsága, a kitartás, szívósság. Tökéletesen tisztában volt azzal, nem elég egyszer elzarándokolni a forrásokhoz. A történelemnek megvan az a sajátossága, hogy visszamenőleg gazdagodik; egyszerre csak ott van valami – esemény, dokumentum, híradás –, ami korábban nem volt ott, vagy ha tudtuk, hogy ott van, nem volt hozzáférhető és közreadható. Bónis Ferenc türelmesen várt, mint aki tudja, az idő neki dolgozik – és nem csupán várt, de tett is azért, hogy a rejtett kincsek napvilágra kerüljenek. Így alakultak korai kiadványai kiadvány-folyamokká – gondoljunk a Kodály-írások tartalmilag egyre gyarapodó sorozatára, vagy a Bartók-és Kodály pályaképek utolsó, monumentális kiadásaira magyar és angol nyelven. Így gyarapodott a Bartók-dokumentáció olyan levelezések közreadásával, melyekről hosszú évtizedek óta tudtunk, de ismereni csak töredékesen ismerhettük azokat. És Bónis Ferenc szívós kutató szelleme nem állott meg a múlt írott emlékeinél. Hiszen rengeteg felfedezni valót rejthet a nagyok kortársainak memóriája is, ismereteket, amelyek nemhogy írott formát nem öltöttek, de talán még verbális emlékké sem sűrűsödtek. Az „így láttuk” kötetekben, és más hasonló publikációiban a felfedezés valójában kérdező és emlékező közös munkája volt, a múlt együttes újra alkotása. Lényegében ugyanezt a felfedező kedvet és eljárásmodot példázta Bónis Ferenc tudományszervező munkássága is. Évtizedeken át ösztönözte kutatótársait a magyar zenetörténeti irodalom gyarapítására azon területeken, amelyeknek kiemelkedő fontosságáról tanúskodik a nagy elődök s a maga életműve, s ha a kutatások sikerrel jártak, fórumot biztosított az eredmények közzétételére. Ameddig módja volt erre. De akkor sem búsult, mikor a kapuk bezárultak. „Nincs rádió, nincs kiadványszerkesztés, nem kell tanítanom” – mondta egy-két évvel ezelőtt, mikor lenyűgözve kommentáltam utolsó éveinek gazdag termését. Nyugodtan dolgozhatok.

A fáradhatatlan arató most megpihenhet. Mi azonban, pályatársak és követők, nem pihenhetünk: mint minden jelentős kutató-személyiség, saját életművét lezárva Bónis Ferenc is feladatokat adott a jövőnek.

dr. Tallián Tibor